

Објављена кореспонденција је свакако један значајан прилог, који веома подробно освјетљава црногорско-турске односе 40-тих година XIX стољећа. Оригинални текстови објављених писама се данас чувају у Државном архиву у Задру, у коме, као што је познато, постоји још обиље необјављене грађе, везане не само за црногорску историју него и за све остале југословенске народе.

Грађа објављена у другом прилогу освјетљава период након године 1862. па све до године 1873. У тим „Прилозима историји црногорско-турских односа пред крај турске владавине у Босни и Херцеговини“ Ђурић је објавио неколико веома занимљивих писама црногорског књаза Николе писаних тадашњим управитељима појединих босанских покрајина, као и неке њихове појединачне одговоре. Објављена писма књаза Николе одишу једним пријатељским и помирљивим духом, који је у турско-црногорским односима наступио након дугогодишњих сукоба последице године 1862. Писма су писана француским језиком и данас се налазе у „Оријенталном институту“ у Сарајеву у скупци „Acta turcica“. У писмима су третирани проблеми који се првенствено односе на питање разграничавања пограничних турско-црногорских земљишних посједа, па пуштање на слободу неких турских бјегунаца и злочинаца, као и неки општи проблеми који су се тicali једне и друге стране. Сва објављена писма су попраћена потребним уводним текстом, регистрима и биљешкама, па је и ово издање Научног друштва Народне Републике Босне и Херцеговине дало још један вриједан научни прилог, који ће допринијети рашчишћавању историје југословенских народа у XIX стољећу.

Мирослава Деспот

„ВЈЕСНИК ДРЖАВНОГ АРХИВА У РИЈЕЦИ“ СВЕЗАК I—V (1953—1959)

Од године 1953. па све до 1959. (са изузетком 1958. год. Државни архив у Ријеци издавао је једну веома угледну, солидно опремљену и запажену годишњу публикацију под именом „Вјесник Државног архива у Ријеци“ (1953—1957), а након промјене назива Државног архива у Хисторијски архив (1959. год.) под називом „Вјесник Хисторијског архива у Ријеци“ (свезак V).

Свезак I/1953.

Књига већег формата, са 358 страна текста. Иза сваког прилога слиједи садржај на енглеском језику. Садржи следеће радове:

Др. Иван Беуц: *Осорска комунa у правно-повјесном свијетлу*. проучавање прошлости Осора заслужује нарочиту

пажњу и то из више разлога. Прије свега, важност Осора у хрватској историји започиње још у доба досељења Хрвата на ово острво (дакле у вријеме формирања данашњих етничких односа у Европи). Град је, прво под Византијом, а касније и под хрватским владањима, изграђивао своју комуноу, која је крајем XI и почетком XII вијека достигла врхунац развоја. Поред тога, залеђе његово играло је видну улогу у вријеме посљедњих хрватских краљева. Пошто су Кварнерски отоци пролазили на свом историјски развојном путу кроз мање или више сличне услове, и њихова прошлост је углавном слична. Отуда расвјетљавање прошлости Осора значи у неку руку бацање драгоцјеног свјетла и на прошлост Цреса, Крка и Раба. Овом својом исцрпном студијом (на 153 стране) аутор је освијетлио многобројна питања везана за овај проблем, као: однос Осора према ванградском подручју по досељењу Хрвата на острво, друштвено уређење и организацију државне управе на острву до XII вијека, уређење осорске комуне до XII вијека, Осор као феудално доба у односу према осорској комуни од XIII до XV вијека, Осор под млетачком доминацијом, државно уређење Млетачке Републике са посебним освртом на осорску комуноу као основну управну јединицу, млетачка управа на острву, надлежности и функције осорске комуне, осорско право идр. Ова исцрпна студија представља вриједан и значајан прилог проучавању наших средњевјековних градова и острва.

Лео Кошута: *Глагољски текстови у архиву осорске општине*. У овом прилогу аутор доноси исписе 67 глагољских текстова осорске општине. Овај прилог значајан је и због тога што су многи италијански историчари тврдили да су сви акти у овом архиву писани на латинском и италијанском језику, па су из свих (уосталом не много важних) околности изводили закључак и у њима налазили доказ италијанске прошлости Цреса и Лошња.

На крају часопис доноси инвентар архива општине Осор (период 1459—1945 год.) и општи инвентар Државног архива у Ријеци.

Свезак II/1954.

Књига већег формата, са 781 страницом текста. Иза сваког прилога слиједи садржај на енглеском језику. Прилози су следећи:

Др. Стјепан Антољак: *Везе између Задра и Ријеке у средњем вијеку*. Аутор је, на основу архивске грађе и литературе изнио многобројне везе у разним питањима које су постојале између Задра и Ријеке почев још од 1281. године па даље.

Др. Миливој Корлевић: *Управа и судство у Истри од 1918. до 1945. године*. Аутор износи материјал и даје своја гледишта о овој теми за периоде: од примирја у »villa Giusti« до Рапалског уговора ((31. XI 1918. до 12. XI 1920.), од Рапалског уговора до доласка фашизма на власт (12. XI 1920. до

30. X 1922) и период фашистичке владавине (30. X 1922. до 1945), одвојено за управу и судство.

Бранка Вучетић: *Књига терминација феудалне јурисдикције барбан — ракаљ, 1576—1753*. Ради се о списима докумената са исцрпним уводом.

Др. Мирко Зјачић: *Књига визитације феудалне јурисдикције барбана и ракаља из године 1767*. Ради се о исписима важних докумената за проучавање етничких и друштвених односа на овом подручју.

Др. Иван Беуц: *Статут задарске комуне из 1305. године*. Рад представља опсежну студију (на 290 страна). Дијели се на два дијела. У првом дијелу, под насловом: „Темељи задарског статута из 1305. године“, аутор детаљно излаже постанак и развој задарске комуне, о задарском дистрикту у периоду од X до XV вијека и о развоју задарског права. Други дио носи наслов: „Право задарског статута из 1305. године“ У овом дијелу детаљно су обрађени: основи статутарног права, право особа, породично право, обавезно право, поморско право, грађански парнични поступак, правни лијекови, судске казне, судски налог. Рад представља цјеловит, солидан и аргументован захват цјелокупне проблематике обухваћене насловом рада.

Свезак III/1955—56.

Овај свезак, формата као и претходни, садржи 364 странице текста. Састоји се из два прилога и то како слиједи:

Мирко Зјачић: *Књига ријечког канцелара и нотара Антуна де Рено де Мутина — 1436—1461. год*. Књига овог старог ријечког канцелара и нотара представља уједно и најстарије сачуване ријечке нотарске и канцеларске списе. Цјелокупни материјал овог иначе веома опсежног кодекса (у овом свеску објављује се само један дио тих списа) обухвата: приватно-правну грађу (разни приватноправни уговори и погодбе, изјаве свједока, судски протести, издавање пуномоћи, опоруке, пресуде редовних и арбитражних судца итд.) и јавноправну грађу (разни акти и рјешења управноправне природе, посебно разне повластице, одлуке и уредбе градског вијећа са снагом и значајем статутарних прописа и одредаба, различите црквеноправне ствари итд.). Ради се о архивским исписима врло драгоцене грађе за проучавање XV вијека у Ријеци.

Милко Кос: *Један урбар из времена око 1400. о имањима девинских и валзеоваца на Кварнеру*. Аутор, уз исцрпан увод, доноси исписе поменутог урбара, дајући уз страни текст обиман садржај на нашем језику.

Иза сваког прилога слиједи исцрпан резиме на енглеском језику.

Свезак IV/1957.

И овај је свезак истог формата као и претходни и садржи 608 страница. Из сваког прилога слиједи исцрпан резиме, овог пута на француском језику. Прилози су сљедећи:

Олег Мандић: *Бригача — развојни пут једног правног обичаја у каставској госпоштини*. На основу литературе, архивске грађе и информација прикупљених на терену аутор даје цјеловит приказ развојног пута овог интересантног правног обичаја.

Мирко Зјачић: *Књига подавања прихода посједа катедралног каптола у Пули (1349—1371)* — архивски исписи.

Мирко Зјачић: *Књига ријечног нотара и канцелара Антуна де Ренно де Мугина (1436—1461)*. представља наставак исписа из поменуте нотарско-канцеларске књиге и то за период од 1451. до 1454. г.

Мирко Зјачић: *Књига ријечног нотара и канцелара Антуна и политичким приликама Истре. (1918—1930)*. Садржи архивске исписе (који се односе на ову тему) архив Цивилног комесаријата у Пули, Државног архива у Ријеци и архива Префектуре у Пули.

На крају часопис доноси опште инвентаре архива града Ријеке и архива Ријечног губернија

Свезак V/1959.

Овај свезак изашао је под именом „Вјесник Хисторијског архива у Ријеци, ради промјене назива установе која је у међувремену услједила. Иначе, овај свезак наставља у потпуности традицију ранијих бројева, истог је формата и садржи 600 страна. Сваки прилог има мањи или већи резиме на француском језику. Прилози су сљедећи:

Антун Херљевић: *Документација архивске грађе о радничком покрету у Ријеци*. Аутор објављује исписе архивске грађе из фондова Ријечног губернија и Магистрата, која се односи на ову тему. У свему је објављено 76 докумената, од којих се 24 односе на штрајкове, 22 на првомајске прославе, 10 на радничка удружења, а осталих 20 на разна друга питања из области радничког друштвеног живота.

Миљен Шамшаловић: *Момјански катастик*. Аутор даје исцрпан увод са потребним објашњењима времена и прилика под којима је настао Момјански катастик (који је састављен углавном у годинама 1584. и 1585, уз мали број накнадних унесака извршених у периоду од 1586. до 1589. године). Потом даје исписе текстова катастика.

Мирко Зјачић: *Књига ријечног нотара и канцелара Антуна де Рено де Мугина (1436 — 1461)*. Ово је трећи наставак исписа започетих у свеску III, а настављених у свеску IV и у овом свеску, што представља уједно и завршетак. И овај наставак, као и ранији, попраћени су ријетким биљешкама, које се поглавито односе на критику и правилно разумијевање изворног текста.

Бернард Стули: *Прилози грађи за историју 1918-е у Истри и Трсту*. Будући да је до сада објављено сразмјер-

но веома мало грађе која би освјетљавала догађаје 1918. године у Истри и Трсту, то је овај прилог тим више драгоцен. Аутор даје исписе одговарајућих докумената, међу којима су нарочито вриједни они из Државног архива у Бечу.

На крају часопис доноси детаљан инвентар архива Земаљског сабора и Земаљског одбора Истре.

Др Ђорђе Д. Миловић

АНАЛИ ХИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА ЈУГОСЛАВЕНСКЕ АКАДЕМИЈЕ ЗНАНОСТИ И УМЈЕТНОСТИ У ДУБРОВНИКУ, Дубровник, 1957—1959

И овај свезак „Анала“ као и ранији врло је комплексног и разноврсног садржаја. Објављени радови и временски и предметно и територијално су врло широко захваћени, па ће сваки југословенски стручњак — било историчар, повјесничар умјетности или етнограф — наћи понеки прилог за своју интересну сферу.

Ми ћемо се претежно задржати на оним прилозима који третирају историјске проблеме Црне Горе, док ћемо остале радове само сумарно цитирати. На челу едиције објављен је врло занимљив и вриједан прилог академика и професора др Грге Нсвака о економском стању отока Виса у XIX ст. Слиједи рад проф. Жарка Муљачића „О странкама у старом Дубровнику“. У њему аутор износи веома занимљиве и досад непознате моменте из политичке историје Дубровника у XVIII ст. „Разговори о неким проблемима домаће историје, археологије и историје умјетности“ Љубе Карамана су критичка анализа новообјављених радова с подручја историје умјетности. У малом али вриједном прилогу о „Паолу Свигно“ проф. Стјепан Антољак доказује да је поменути „Свигно“ кнез Павао Зрински, „... који се у једном документу из 1384. године назива „*comitis Pauli de Srigna*...“ Значајан је и прилог Ловре Катића о „Господарском стању Сплита и околице по десетину у првој половини XIX. стољећа“. У њему аутор износи нове моменте с обзиром на пољопривредно и привредно стање поменутих територија. Рад Мирка Дражена Грмека „Извештаји трију лијечника о путовањима по Босни у XVIII. стољећу“ значајан је рад не само с гледишта историје медицине него и са становишта културно-друштвених збивања која се одражавају у поменутих извештајима Задранина Кастелија и Дубровчана Марка Флорија и Ивана Паганија. Јосип Лучић у своме малом прилогу „О псеудо-Скилаковом Ариону и Ријечи Дубровачкој“ доказује „... да је Арион био познато поморско упориште...“ Чланак Анте Мариновића „Епиграфски споменици о римском намјеснику Долабели у Цавтату“ доноси сасма нове податке